

СУСРЕТИ ПЕДАГОГА

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

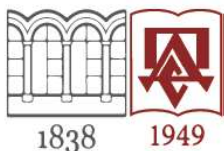
5. и 6. ЈУН 2015.

ПЕДАГОШКИ ДОПРИНОС УНАПРЕЂИВАЊУ ПОДУЧАВАЊА И УЧЕЊА

ЗБОРНИК РАДОВА

Одељење за педагогију и андрагогију
Филозофски факултет - Универзитет у Београду

Педагошко друштво Србије

Издавачи

Филозофски факултет Универзитета у Београду
Институт за педагогију и андрагогију
Чика Љубина 18-20, Београд
Педагошко друштво Србије
Теразије 26, Београд

Уредници

Доц. др Саша Дубљанин
Доц. др Милица Митровић
Доц. др Виолета Орловић

Рецензенти

Проф. др Радован Антонијевић
Проф. др Емина Хебиб
Проф. др Вера Спасеновић
Проф. др Наташа Матовић
Проф. др Драгана Павловић Бренеселовић
Проф. др Живка Крњаја
Проф. др Кристинка Овесни
Доц. др Лидија Мишкељин
Доц. др Саша Дубљанин
Др Зорица Шаљић

Технички уредник

Алекса Еремија

Дизајн корица

Марко Гавриловић

ISBN 978-86-82019-87-9

Одељење за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду и Педагошко друштво Србије организовали су у оквиру Сусрета педагога национални научни скуп са темом „Педагошки допринос унапређивању подучавања и учења“. Циљ научног скупа је да кроз презентацију и размену најновијих теоријских сазнања и резултате емпиријских истраживања афирмише значај квалитетног подучавања и педагошког утицаја на учење у процесу организованог образовања и васпитања.

Програмски одбор скупа:

Проф. др Миомир Деспотовић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Проф. др Снежана Медић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Проф. др Радован Антонијевић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Проф. др Наташа Вујисић Живковић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Проф. др Драгана Павловић Бренеселовић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Проф. др Живка Крњаја, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Проф. др Емина Хебиб, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Проф. др Вера Спасеновић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Наташа Матовић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Милица Митровић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Биљана Бодрошки Спариосу, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Саша Дубљанин, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Лидија Мишкељин, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Лидија Радуловић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Јелена Врањешевећ, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Александра Илић – Рајковић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Др Мирослав Павловић, Педагошко друштво Србије
 Гордана Чукурановић, Педагошко друштво Србије
 Јасмина Ђелић, Педагошко друштво Србије
 Биљана Радосављевић, председница Педагошког друштва Србије

Организациони одбор скупа:

Др Зорица Шаљић, асистент Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Мр Татјана Павловски, Институт за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Кристина Пекећ, асистент, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Бранка Александрић, асистент, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Ивана Луковић, асистент, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Маша Аврамовић, асистент, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Наташа Николић, сарадник у настави, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Биљана Јовић, Педагошко друштво Србије
 Ирена Мучибабић, Педагошко друштво Србије
 Алекса Еремија, технички уредник, уредник сајта Педагошког друштва Србије
 Бојана Урошевић, секретар Педагошког друштва Србије

Партнер у реализацији скупа

Клуб студената педагогије

Напомена

Научни скуп је реализован у оквиру пројекта Института за педагогију и андрагогију „Модели процењивања и стратегије унапређивања квалитета образовања у Србији“ (бр. 179060) који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Развојног плана Педагошког друштва Србије.

Садржај:

ШТА УЧИМО ДЕЦУ О УЧЕЊУ	1
ПРОБЛЕМ ПОУЧАВАЊА И УЧЕЊА У НАСТАВНОЈ ПРАКСИ	8
УЛОГА ПЕДАГОГА У ДЕФИНИСАЊУ ОБРАЗОВНЕ ПОЛИТИКЕ ПРЕМА СТАНДАРДИМА ОБРАЗОВАЊА.....	14
КАЛЕИДОСКОП: СЛИКА О УЧЕЊУ	18
УВОЂЕЊЕ НАСТАВНИКА–ПРИПРАВНИКА У РАД ШКОЛЕ.....	23
САРАДЊА ПЕДАГОГА СА НАСТАВНИЦИМА У ОСТВАРИВАЊУ ИНКЛУЗИВНОГ ПРИСТУПА ОБРАЗОВАЊУ	30
ПОДРШКА УЧЕНИЦИМА ЗА УПИС НА ФАКУЛТЕТ ШТА МОЖЕМО НАУЧИТИ ИЗ ИСКУСТВА ЈЕДНОГ ПРОГРАМА ПОДРШКЕ	36
УПОТРЕБА ИНФОРМАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА У НАСТАВИ И УЧЕЊУ - ПЕРСПЕКТИВА СТУДЕНАТА	41
ДИГИТАЛИЗАЦИЈА НАУЧНОГ И КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА У ДИСЕМИНАЦИЈИ ИНОВАТИВНИХ МОДЕЛА НАСТАВЕ .	46
КОРИШЋЕЊЕ АСИСТИВНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ ЗА ПОБОЉШАЊЕ ВЕШТИНЕ ЧИТАЊА КОД УЧЕНИКА СА ИНТЕЛЕКТУАЛНОМ ОМЕТЕНОШЋУ	51
ПРОГРАМИ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА ЗА ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ ДЕЦЕ И УЧЕНИКА КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ПОДРШКА.....	57
МОГУЋНОСТИ ВАСПИТАЧА У ИДЕНТИФИКАЦИЈИ ЗАОСТАЈАЊА У РАЗВОЈУ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА....	63
НОВЕ ИНТЕРАКТИВНЕ НАСТАВНЕ МЕТОДЕ КАО ПОДСТИЦАЈ КРИТИЧКОГ МИШЉЕЊА.....	68
УЧЕЊЕ О ХОЛОКАУСТУ У ОСНОВНИМ И СРЕДЊИМ ШКОЛАМА	73
ДОПРИНОС МОТИВАЦИОНИХ СТИЛОВА ПОНАШАЊА И ПОСТУПАКА НАСТАВНИКА АУТОНОМНОЈ МОТИВАЦИЈИ И ШКОЛСКОМ ПОСТИГЊУЋУ УЧЕНИКА.....	78
МЕСТО И ЗНАЧАЈ НАСТАВЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА НА НЕФИЛОЛОШКИМ ФАКУЛТЕТИМА	84
НАСТАВНИЦИ И УНАПРЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА ОБРАЗОВАЊА	89
ПЕРМАНЕНТНО ОБРАЗОВАЊЕ КАО ПРЕДИКТОР УНАПРЕЂИВАЊА РАДА ПЕДАГОГА И НАСТАВНИКА.....	94
ТРАНСФОРМАЦИОНО ЛИДЕРСТВО У ШКОЛИ: ДИМЕНЗИЈЕ И ПРОЦЕСИ УТИЦАЈА.....	101
ПРИСУСТВО ЕТИЧКИХ НОРМИ НА ИНТЕРНЕТУ КОД АДОЛЕСЦЕНАТА.....	106
ИНТЕРКУЛТУРАЛНИ ПРИСТУП НАСТАВИ ГЕОГРАФИЈЕ – ИЗАЗОВИ И МОГУЋНОСТИ	112
САМОРЕГУЛАЦИЈА У ПРОЦЕСУ УЧЕЊА КОД УЧЕНИКА СА ЛАКОМ ИНТЕЛЕКТУАЛНОМ ОМЕТЕНОШЋУ	116
ПРОСТОР ДЕЧЈЕГ ВРТИЋА И ПРОГРАМ	122
ЕЛЕКТРОНСКА ЕВАЛУАЦИЈА У ФУНКЦИЈИ УНАПРЕЂИВАЊА ОБРАЗОВНОГ ПРОЦЕСА.....	128
КРЕИРАЊЕ НАСТАВНИХ МАТЕРИЈАЛА ЗА ОБРАЗОВАЊЕ О ПРАВИМА ДЕТЕТА	134
АНАЛИЗА ПРИМЕНЕ КОМБИНОВАНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ У ИСТРАЖИВАЊИМА КВАЛИТЕТА НАСТАВЕ/УЧЕЊА: ПРИМЕР СИСТЕМАТСКОГ ПОСМАТРАЊА.....	138
ДЕЧЈИ ВРТИЋ КАО МЕСТО ЗАЈЕДНИЧКОГ ЖИВЉЕЊА И УЧЕЊА ДЕЦЕ И ОДРАСЛИХ.....	144
ДЕЦА ИМАЈУ РЕЧ.....	149
ГДЕ НАС ВОДИ ОБРАЗОВНА ПОЛИТИКА – АНАЛИЗА СТРАТЕГИЈЕ ДРУШТВЕНЕ БРИГЕ О ДЕЦИ И ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ ПРАВА ДЕТЕТА.....	154
ОДЛИКЕ САВЕТОДАВНОГ РАДА ПЕДАГОГА СА НАСТАВНИЦИМА У ЦИЉУ УНАПРЕЂИВАЊА РАДА С ДАРОВИТИМ УЧЕНИЦИМА.....	159

МОГУЋНОСТИ ВАСПИТАЧА У ИДЕНТИФИКАЦИЈИ ЗАОСТАЈАЊА У РАЗВОЈУ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА¹

Снежана Николић²

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду

Снежана Илић

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду

Данијела Илић Стошовић

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду

Натали Шарић

Центар за одгој и образовање "Јурај Боначи" Сплит

Анстракт

Циљ истраживања је утврдити ефикасност БЕК инструмента у процени нивоа и врсте одступања од типичног развојног тока деце предшколског узраста, као и формулисање конкретних поступака у идентификацији области неопходне подршке и интервенције, на нивоу саме предшколске установе. Истраживање је спроведено у предшколским установама „Раковица“ и „Палилула“ у Београду и у Предшколској установи „Каштела“ (у Сплитско-далматинској жупанији у Хрватској), током 2013 и 2014. године. БЕК инструментом за детекцију заостајања у развоју деце предшколског узраста обухваћена су 53 детета, узраста од 4–6 година. Утврђена су развојна кашњења у свих осам развојних области, које инструмент покрива. Истраживањем су обухваћена и 83 васпитача из ових предшколских установа, код којих је посебно конструисаним упитником извршена процена значаја сопственог знања и искуства за откривање развојних проблема код детета, став према употреби БЕК и других инструмената у пракси и комуникација са стручном службом, као подршком у раду.

Кључне речи: Бек инструмент, деца предшколског узраста, васпитачи.

Увод

Микас и Роуди (Mikas i Roudi, 2012) истичу да је васпитач кључна фигура у развоју социјалне компетенције у контексту вртића и да његов циљ треба да буде укључивање детета у заједничке активности са другом децом, како би несметано напредовало у складу са сопственим могућностима. Како би предшколска установа остварила свој циљ, неопходно је да васпитач, као реализатор васпитно-образовног процеса, поседује знања о развојној специфичности и сложености предшколског узраста, те да има у виду разумевање и прихватање детета, како са аспекта заједничких развојних, тако и са аспекта индивидуалних карактеристика (Šarić, 2015). У процесу идентификације тешкоћа детета, очигледна је потреба увођења адекватних инструмената за препознавање основних области тешкоћа и капацитета деце и стварање процедуре којом би омогућили и адекватну подршку сваком

¹ Рад је реализован у оквиру пројекта “Креирање протокола за процену едукативних потенцијала деце са сметњама

у развоју као критеријума за израду индивидуалних образовних програма” (број 179025), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја РС.

² Coan@open.telekom.rs.

детету. У оквиру овог процеса, на нивоу предшколских установа, предвиђа се активно учешће васпитача (Ilić, 2015).

Метод истраживања

Циљ истраживања јесте да се утврди ефикасност БЕК инструмента у процени нивоа и врсте одступања од типичног развојног тока деце предшколског узраста, као и формулисање конкретних поступака у идентификацији области неопходне подршке и интервенције, на нивоу саме предшколске установе. Истраживање је спроведено у предшколским установама „Раковица“ и „Палилула“ у Београду и у Предшколској установи „Каштела“ (у Сплитско-далматинској жупанији у Хрватској), током 2013. и 2014. године.

Узорком су обухваћена 53 детета (33 из Београда, а 20 из Каштела), узраста од 4-6 година. Примењени Упитник за посматрање и детекцију заостајања у развоју и поремећаја у понашању деце предшколског узраста (Beobachtungsbogen zu Entwicklungsrückständen und Verhaltensauffälligkeiten bei Kindergartenkindern – ВЕК; Маур, 1998), испитује осам проблемских области: језик и говор, когнитивни развој, запажање-оријентација, моторика, понашање, појединачни симптоми, здравље-физичко стање и породична и психосоцијална оптерећења. Свака област садржи опис понашања, чија се заступљеност бележи интензитетом 0, 1 и 2, где 0 значи да појава није изражена, 1 да је појава благо изражена, а 2 да је појава врло изражена.

Истраживањем су обухваћена и 83 васпитача из ових предшколских установа (63 из Београда, а 20 из Каштела), код којих је наменски конструисаним упитником извршена процена значаја сопственог знања и искуства за откривање развојних проблема код детета, став према употреби БЕК упитника и других инструмената у пракси и комуникација са стручном службом, као подршком у раду. Упитник је направљен по принципу Ликертове скале.

Резултати истраживања са дискусијом

БЕК упитник, путем посматрања, треба да олакша откривање заостајања у развоју и неуобичајеног начина понашања деце узраста од 4 – 6 година. Према Мејру (Маур, 1998), БЕК треба да се попуњава, ако је код неког детета већ уочено неуобичајено понашање, а не као рутинска процена све деце у групи. Од 269-оро деце, узраста од 4 – 6 година из београдских васпитних група, васпитачи су издвојили 33 детета (12.26%), а од 150-оро деце из каштелских васпитних група 20 (13.33%).

За децу коју су васпитачи идентификовали, а део су београдског узорка, извршили смо поређења процентуалних постигнућа у различитим доменима развоја и тако утврдили у оквиру којих домена развоја су учили тешкоће. Статистичка значајност у доменима Понашање (.004) и Говор (.041) говори да су васпитачи издвојили за даље посматрање децу која имају тешкоће у ове две области.

Када су у питању области у оквиру којих могу да идентификују развојне проблеме или развојна кашњења, униваријациона анализа варијансе са поновљеним фактором који представља области развоја у оквиру којих се могу јавити проблеми код деце и зависном варијаблом која се односи на степен у коме васпитачи оцењују значај сопственог знања и искуства при идентификацији проблема код деце, показује да овај фактор објашњава 61% варијансе у процени сопственог знања и искуства: $F(6,114)=29,70$; $p=0,00$; $\eta^2=0,61$, тј. да васпитачи из Каштела најлакше откривају тешкоће у области Понашања.

Табела 1. Дистрибуција јако изражених тешкоћа, утврђених БЕК упитником, у свим областима развоја

	Београд	Каштел	Свега	
	N	N	N	%
Богатство идеја - креативност	9	9	18	36
Пажња - концентрација - истрајност	9	9	18	36
Понашање при раду	9	6	15	30
Социјални контакти - положај у групи	6	8	14	28
Моторички немир	8	5	13	26
Поимање - логичко размишљање	5	6	11	22
Опажање - памћење	4	6	10	20,4
Фина моторика	4	5	9	18,36
Преосетљивост	4	5	9	18
Језик примерен узрасту	5	3	8	16,32
Агресија у групи	4	4	8	16,32
Агресија при контакту са васпитачицом	3	4	7	14,28
Одбија да говори	4	3	7	14
Разумевање	4	3	7	14
Говори брзо, неразумљиво	4	2	6	12
Граматика - изградња реченице	4	1	5	10,41
Груба моторика	3	2	5	10,20
Страх од близине	3	2	5	10,20
Визуелна област	2	3	5	10
Стидљивост	1	4	5	10
Стварање гласова	3	1	4	8,16
Коришћење снаге	3	1	4	8,16
Одсуство дистанце	2	2	4	8,16
Разврставање - разликовање	4	/	4	7,54
Глас - дисање	1	1	2	4,16
Муцање	2	/	2	3,77
Моторика уста	/	1	1	1,88
Аудитивна област	1	/	1	1,88
Самосталност	/	1	1	1,88

Врло изражене и најучесталије тешкоће, код 53 детета, за коју су се васпитачи определили да их опишу БЕК упитником, могу се приметити у следећим доменима развоја (Табела 1.): у когнитивној сфери – богатство идеја и креативности, опажање/памћење, поимање/логичко размишљање; у домену понашања – понашање при раду, положај детета у групи, моторички немир, агресија у групи, пажња и концентрација, преосетљивост; у домену моторике у сфери fine моторике, а у домену говора због непримерености језика узрасту. За остале испитиване варијабле, учесталост врло изражених тешкоћа је мање заступљена, али је значајно више заступљена учесталост благо изражених.

Став васпитача из Каштела (на петостепеној скали), према корисности БЕК–а за откривање развојних проблема код деце ($M=3,80$; $SD=0,29$), потврђује његову важност и отвореност да се прихвати и уведе у праксу. На питање шта треба додати постојећој документацији, између осталог, васпитачи наводе: дијагностичке инструменте и упутства за њихово коришћење и читавање, брошуре за кризне ситуације и поступање са децом код којих је уочено неко

одступање, садржај, план и распоред семинара подршке намењених васпитачима и брошуре осмишљене на основу њих.

Станчић и Станисављевић Петровић (2013) су, испитујући мишљење васпитача о сврси и начину остваривања инклузивног васпитања и образовања, указали на лоше услове рада, недовољну стручну обученост за рад са овом децом, неразвијене системе стручне подршке у раду, постојање негативног односа према инклузији и помањкање сарадничких односа и тимског рада. Са друге стране, ово истраживање указује на спремност и ентузијазам одређених васпитача, које треба искористити при покретању инклузије у нашим вртићима.

Резултати упитника, којим смо желели да утврдимо ниво сарадње васпитача и стручне службе ПУ и степен задовољства сарадњом, као и сагласност око актуелне подршке деци са кашњењем у развоју и проблемима у понашању (у предшколским установама у Београду), говоре да 36.8% васпитача не добија јасну инструкцију, план и прилагођавања за рад, 42.6% се сналази само, према свом знању и искуству, 75.5% васпитачица обраћа се колегиницама за савет када има неки проблем, а 36% је одустало од тога да обавештава стручну службу о сваком проблему који има у групи са децом.

Постоје статистички значајне разлике у одговорима васпитача и стручне службе по питањима започињања опсервације детета ($t=3.558$, $df=66$, $p=.001$), давања инструкција васпитачу након опсервације ($t=-4.418$, $df=67$, $p=.000$), прилагођавања приступа детету ($t=-4.418$, $df=67$, $p=.000$). Васпитачи и чланови стручне службе показују висок степен слагања, исказан статистичком значајношћу ($t=1.173$, $df=72$, $p=.244$), у тврдњи о потреби дефектолога, као стручног сарадника у оквиру предшколских установа.

Закључак

Поједини аутори (Dworkin & Levine, 1979) наглашавају да забринутост у везу са понашањем детета често указује на кашњења у другим развојним подручјима. Гласке (Glascoe, 1998) наводи да се 83% деце која су глобално каснила у развоју, могло идентификовати на основу забринутости родитеља због понашања или језичког изражавања. Трећина деце нашег узорка, коју су васпитачи издвојили због тешкоћа у понашању, има проблем у когнитивном развоју, говору, финој моторици и сл. Овај податак говори да треба озбиљно схватити запажања васпитача, као и да треба детаљније сагледати подручје, у оквиру кога постоји суспектна тешкоћа код детета.

Овим налазима можемо да потврдимо да треба развијати подстицајну политику за употребу инструмената у раду васпитача. Примена БЕК инструмента је само један степен у свеобухватном процесу одлучивања, а, у зависности од резултата, тимски треба одлучити који ће се даљи васпитно-педагошки поступци применити са дететом и да ли је неопходно да нека стручна служба предузме детаљније мере процене. У процедури раног откривања, васпитач треба да буде један од актера, поред родитеља и стручне службе и треба га схватити као озбиљан ресурс у овом процесу.

Литература

Dworkin, P. H., Levine, M. D. (1979): Training in developmental pediatrics, *American Journal of Diseases of Children*, No. 133, 709-712.

Glascoe, F. P. (1998): *Collaborating with Parents Evaluation of Developmental Status to Detect and Adress Developmental and Behavioral Problems*, Ellsworth and Vandermeer Press Ltd.

Ilić, S. (2015): *Deca sa smetnjama u razvoju u redovnim predškolskim grupama: novi postupci identifikacije, procene i podrške*, Doktorska disertacija, Beograd: Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.

Mayr, T. (1998): *Beobachtungsbogen zu Entwicklungsrückständen und Verhaltensauffälligkeiten bei Kindergartenkindern (BEK)*, München: Staatsinstitut für Frühpädagogik.

Mikas, D., Roudi, B. (2012): Socijalizacija djece s teškoćama u razvoju u ustanovama predškolskog odgoja, *Paediatr Croat*, No. 56, 207-214.

Stančić, M., Stanisavljević Petrović, Z. (2013): Mišljenje vaspitača o koristima od inkluzije i načinima njenog ostvarivanja, *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, br. 12, 353-369.

Šarić, N. (2015): *Detekcija zaostajanja u razvoju dece predškolskog uzrasta*, Master rad, Beograd: Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.